

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ СЛІВ-РЕАЛІЙ

У статті здійснено аналіз наукових досліджень з питання вивчення та використання поняття «мовні реалії» у лінгвістиці, різновиди «мовних реалій» та способи їх перекладу.

Ключові слова: реалія, мовна реалія, реалії-предмети, реалії-слова, описовий переклад, транслітерація, транскрипція, калькування, наближений переклад

The article analyzes scientific research on the issue of studying and using the concept of "linguistic realities" in linguistics, varieties of "linguistic realities" and methods of their translation.

Keywords: reality, linguistic reality, object realities, word realities, descriptive translation, transliteration, transcription, tracing, approximate translation

В кожній мові існують слова, які передають особливі культурні поняття, явища, притаманні лише цій культурі. За словами С. Флорина та С. Влахова, такі слова визначаються як реалії, тобто «реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», тому що вимагають особливого підходу» [3]

Для перекладу цих специфічних слів іншими мовами треба зважати на їх лексичне значення, яке зазнало змін. Також для того, щоб перекласти адекватно специфічні-національні вирази мови оригіналу, треба приділити увагу на аспект тексту. Цими виразами може бути реалія, яка може бути пов'язана з культурою народу та історичною подією [1].

Вивчання реалій та методів їх перекладу присвятили в своїх студіях визначні іноземні та вітчизняні науковці, як А. Федоров, Г. Чернов, О. Кундзіч, Г. Томахін, Г. Шатков, Л. Соколов, О. Черданченко та інші.

Слова-реалії є важливою частиною лексики в кожній мові. Роллю таких слів є проєкція культури, релігії, традицій або історії в мові. Хоча реалії мають непряму інформацію та асоціації, що пов'язані з конкретними подіями, носії мови сприймають та вміють їх вживати в мовленні.

Вперше зафіксоване визначення реалії було зроблено в німецькому словникарстві в 70-х роках. Цей термін характеризують, як:

- справжні предмети, відомості та факти; спершу застосовувались в науках про природу;
- лексеми, що визначають особливі явища та предмети, які є характерними для певної культури та країни. [10, с. 643].

Українські лінгвісти трактують дефініцію «реалія» в своїх наукових працях наступним чином:

1) вираз, який позначає явище або предмет культури окремої народності, які при передачі іншою мовою не змінюються, а форма цього виразу зберігається [7];

2) слова, які позначають специфічне явище, та не мають еквівалента в перекладеній мові [8];

3) слова, які позначають реалії та є властивими одному народові, що мають значення громадського життя та побуту, ці слова не мають побутового еквіваленту [4];

4) категорію, що є поєднанням з процесом порівняння рівня фразеології й лексики мови оригіналу з вихідною мовою [4];

5) вирази, лексичний зміст яких включає етнокультурний складник, не має еквівалентів в перекладеній мові; вирази, що належать до безеквівалентного словесного складу, мають специфічне забарвлення, яке властиве тільки одному певному народові та позначають притаманні для тієї культури предметна явища [5];

б) слова, які віддзеркалюють дійсність життя в інших країнах [6].

Як підсумок, реалія є має два трактування:

- реалія-предмет, які не мають аналогів в інших культурах та означають специфічне явище або предмет для цієї культури;

- реаліями-словами послуговуються для визначення явищ, предметів та понять, які властиві певній культурі. [1]

Відтворення реалій іншою мовою – це складний процес, під час якого вивчаються традиції, життєвий стиль, менталітет, історія та культура народу вихідної мови.

Грунтуючись на порівнянні початкового тексту з його перекладом українською, можна виділити п'ять основних способів передачі реалій перекладною мовою: приблизний та описовий переклад, транскрипція, калькування та транслітерація [1].

Під транслітерацією мається на увазі передачі слова з вхідної мови літерами з абетки вихідної мови (наприклад українське слово, яке написано кирилицею відтворюють в англійській мові за допомогою латиниці). [2; 3]

Для застосування транскрипційного способу застосовують спеціальну систему графічних знаків, кожен з яких має значення окремого звуку. За її допомогою передають вимову слова.

Субституція застосовується для відтворення реалії в вихідній мові, коли переклад з використанням вищезазначених способів буде не адекватний та не еквівалентний.

Калька – це передача реалії за допомогою буквального перекладу на вихідну мову слова або словосполучення. [9]

Також мовознавці виділяють такий спосіб для перекладу реалій, як напівкалька. Цей спосіб відтворюється завдяки тому, одна частина слова передається калькою, а інша – запозичена, тому цей спосіб ще називається частковою калькою.

Описовий спосіб перекладу полягає в тому, що реалію пояснюють та описують словами, які існують в перекладній мові. [3]

Приблизний переклад – це застосування схожого за значенням слова в вихідній мові, але недоліком цього методу є втрачання емоціонального забарвлення.

Перекладачі використовують спосіб приблизного перекладу найчастіше в своїх роботах, не зважаючи на те що, реалії втрачають в якійсь мірі свою стилістичну особливість, так як для переклада обираються вирази з нульовою конотацією. [2;3]

Підбиваючи підсумки розглянутої інформації можна зробити висновок, що проблемність перекладу слів-реалій підпорядкована розповсюдженості, кількості та періодичності вживання в мові, з якої перекладають. Вважається, що слова-реалії належать до досить специфічної лексики, з розумінням якої проблеми можуть виникнути навіть у носіїв мови. Це може впливати з кількості вживання та до якої царини належать ці слова.

Складність відтворення слів-реалій в вихідній мові може бути розв'язанною завдяки комунікативній ситуації та наявності додаткових знань, якими мають володіти сторони комунікативного процесу. Також проблему перекладу допоможе вирішити знання, які розкривають зміст вислову.

Для вдалого перекладу спеціаліст має бути обізнаним в культурі народу, з чією мовою він працює. Перекладачу треба зважати на особливості перекладу, які залежать від наступних чинників: цілей перекладу, реципієнта, головної ідеї джерела оригінального тексту і т.д., так як професійну складову перекладача визначають не тільки досконале володіння мовою, а й екстралінгвістичні навички.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абабілова, Н., Усаченко, І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців. *Наукові аспекти Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство*. 2017. Вип. 2(28). С. 4–9.
2. Бархударов, Л. С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975. 240с.
3. Влахов, С. Непереваемое в переводе: Реалии. *Мастерство перевода*: сб. / гл.ред. К. Чуковский. 1969. № 6. С. 432–456.
4. Зорівчак, Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. 215 с.
5. Карпенко, Г. А. Лексико-граматичні та структурно-стилістичні особливості слів на позначення китайських соціально-побутових реалій: автореф. дис... канд. філол. наук. 10.02.13. К., 2006. 21 с.
6. Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., Огуй, О. Д. Теорія та практика перекладу (Німецька мова). Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
7. Ковганюк, С. Практика перекладу (З досвіду перекладача). Київ: Дніпро, 1968. 276 с.
8. Коптілов, В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К., Дніпро, 1971. 132 с.
9. Лівицька, І. Проблема дефініції та перекладу реалій в художньому тексті. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки*. 2009. Вип. 81(4). С. 173-178.
10. Рецкер, Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва: Межд.отношения, 1974. 216 с.
11. Kafner, R. Gro.es Fremdworterbuch. Leipzig : Bibliogr. Institut, 1997. 824 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Ковбасюк Л.А.